

117.571

AZ ERDÉLYI OLÁH NEMZETRŐL

S Z O L L Ó

ORSZÁGOS TÖRVÉNYCZIKKEK

az

UNIOVAL SZEMBEN

és ezekről

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ÉRTEKEZLET

EGY MAGYAR és EGY OLÁH KÖZT.

B R A S S Ó.

Kiadják Römer és Kamner tulajdon nyomdájokban.

1861.

La foi etait immense dans cette peuple; il fallait avoir foi en lui. Toujours trompé, il portait ailleurs ce besoin obstiné de croire. (J. Michelet, Histoire de la revolution française T. I.)

Eine friedliche, auf die Dauer berechnete Lösung ist in dem gegenwärtigen Augenblicke mehr denn je eine gebieterische Nothwendigkeit. (Nationalitäten-Frage. Wien, 1861).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

66042

Előszó.

Sine ira et studio.

Tacitus.

Az egy millió háromszáz harmincz ezer lelkek számát túlhaladó és Erdély-Nagy-Fejedelemségit lakó oláhok, vagyis mint ők magokat anyanyelvöken nevezik, románok, nem szünnék panaszt emelni az előbbi törvényhozás ellen, koránt sincsenek megelégedve az egyéni szabadság megnyerésével, hanem ők nemzeti szabadságot és autonomiát igényelnek a szó teljes értelmében, mind addig pedig az Unioról is mit sem akarnak hallani. Azon approbatalis és compilatalis törvényczikkeket és azokból folyó s ugyan azokra támaszkodó kormányi intézvényeket és rendeleteket is, melyek egyenesen az oláh nemzet és nemzetiségnek 's „oláh vallásnak“ gyalázatjára, megbélyegeztetésére és végképeni elnyomatására hozattak és fennállottak, országosan kéri eltöröltetni. Mint oláh nemzet, és nem mint oláh születésű egyének voltak ők Erdélyben elnyomatva és a törvény tiszta szavai szerint általános száműzéssel és kiirtással fenyegetve; mint oláh nemzet vagyon teljes joguk az államtól és a hazától igényelni, hogy emberi és nemzeti jogaikba vissza legyenek helyeztetve. Mint egyének voltak eddig is számtalan oláh születésű valóságos szabad vagy kiváltságokkal felruházott emberek, mert általánosan tudva vagyon, hogy az Erdélyi nemeségnek fele része oláh eredetű. Ide épen mint nemzet a leggyalázatosabb rabszolgaságra voltak kárhozotva.

Im'e ezek azon lényeges politikai és nemzetiségi hitágazatok, melyek az erdélyi románoknál leginkább 1740-en innen és mind e mai napig, tehát több mint 120 évek óta nagyra nőttek és gyökeret vertek s melyek kevesebb szavakban foglalva így hangzanak: Nem kell egyéni szabadság nemzeti szabadság nélkül.

Lássuk tehát a törvény szavaiból, mennyiben lehet az erdélyi román nemzetnek igaza és mennyiben nem.

Azon törvényczikkeket, melyeknek egyenkénti eltörlését az oláh nemzet igényli.

Az Approbata Constitutiokból.

Ide nem értvén az Oláh, vagy Görögök sectáján lévőket,

kik pro tempore szenvedtetnek, usque beneplacitum Principum et Regnicolarum. (Part. I. tit. 1. art. 3).

Noha az Oláh Natio az Hazában, sem a Statusok közzé nem számláltatott, sem vallások nem a recepta religiok közül való; mind az által propter regni emolumentum, miglen patióltatnak, az Oláh egyházi rendek ehez tartásuk magokat.

I. Püspököt a fejedelemtől kérjenek oljat, a kit egyenlő tetszésekből az Oláh papok alkalmasnak esmérnek; kit ha a Fejedelmek illendőnek ítélnék lenni, ugy adgyanak confirmatiót reá, mind a Fejedelmek hűségére s mind az ország javára, és egyéb szükséges dolgokra nézendő conditiók és modok szerint.

II. Az oláh püspökök, esperestek és papok a visitálásnak idején a külső tiszteteknek hivataljokba magokat ne elegyítsék, a szegénységet ne sanczoltassák, külső dolgokat ne igazgassanak, exemptiokat a félekről ne tegyenek; hanem visitálják csak a magok papjait és deákjait, beszerikájokat, czimteremjeiket, temetőjüket; házasulandó személyeknek vagy copulatiojokat vagy elválasztásokat, az ő modgyok szerint való egyházi szolgáljokat, Ecclesia követéseket és több hasonló csak az ő tisztetek és állapotjokat illető dolgokat; azokbanis mindazáltal az országnak végezéséhez alkalmaztatván magokat; külső büntetésekbe, birságlásokba magokat ne elegyítsék. (Part. I. tit. VIII. art. 1.)

Földes Uroknak proprietássa hogy jövendőre nézve annál inkább ne periclitáljon, az Oláh papok annuatim bizonyos honorariummal, de csak állapotjokhoz és értékekhez illendően tartozzanak; kiben ha a földesurnak képtelen kivánsága lenne, a vármegyét requirálván, conscientiose limitálják el, ennek nem hasznát, ugy, mint örökségének rendtartását ponderálván.

Az oláh papoknak pedig fiait, mihelyt meg házasodnak, avagy külön kenyéren laknak; ha nem papok, repetaltassák a szerént, amint az egyéb jobbágyokat: sőt ha gyermekek, vagy ha egyéb aránt nőtelen legényekis, akárhol találtassanak Apjok mellet, meg fogathassák, és kezesség alá vethessék, apjokon kívül valokat pedig repetálhassák akár mi idős korokban. (Part. I. tit. VIII. art. 3.)

A mely oláh pap igaz ok nélkül divortálna valakit, vagy más valláson valokat copulálna, vagy tudva, két feleségű embert vagy pedig el ragadott s nem pedig rendesen meg kért személyeket; vagy olyanokat, kik az ország végezési szerént való uton és modon nem szabadítottatnak egy más mellé állani, vagy elsőben a külső büntetést véghez nem vitték, vagy ha kikkel Ecclesiát kellene követetni s elmulatnák, mind az ilyen papokat ha az esperestek meg nem büntetnék érdemek szerént, meg értvén a tisztetek, admoneálják: ha mégis posthabeálnák

intra quindenam meg nem büntetnék, az esperestek priváltassanak tisztektől; a papokra pedig a külső tisztek láttassanak törvényt és büntessék magok érdeme, és az ország végzési szerént külső büntetéssel 200 f. Az oláh püspök pedig papságoktolis priválja, ha úgy fogják érdemleni. (Part. I. tit. VIII. art. 4.)

Az Oláhokról. Noha az Oláh nemzet propter bonum publicum admittáltatott ez Hazában; mind az által nem vévén eszében állapotjának alacson voltát, némely nemes Atyánk-fiait impediálták hogy az ő innepeken ne legyen szabad munkálkodni. Végeztetett azért azok ellen, hogy a magyar nationak ne praescribáljanak, és ennek utánna senkitis a fellyebb meg-irt okból meg ne háborítsanak. (Part. I. tit. IX. art. 1.) *)

III-ik rész V. tit. I. art.-ból, „melyben való kedvezést magok viselésével nem hogy érdemlenének, de sőt naponként árad rossz cselekedetek: sőt sok helyeken majd nyilván való erőszakkal élnek a több nemzeteken és azoknak határin etc. etc.

Kalugyerek felől. A mind hogy az Oláh Nationak vállalása-is nem a négy recepta Religiók közzül való, ugy az a szerzet, melyben lévők Kalugyereknek neveztetnek, nem acceptáltatott, sőt inkább még tilalmaztatott. Hagyattatik annakokáért mostanis az országnak és fejedelmeknek szabados dispositiojokra, ugy, hogy valankor illendőnek vagy szükségesnek itélik, tellyességgel excludáltassanak. (Part. III. tit. VIII. art. 1.)

Hunyad-Vármegyében feleségek után nemes funduson lakó Muntyánok a Nemességnek színe alatt lopást, gyilkosságot és egyéb czégeres vétkeket cselekedvén, hogy az 1624 esztendőben a lator oláh papoknak meg fogasárol irott Articulus szerént, ha kiknek magoknak elegendő zálagjok nem taláztatik; comperta rei veritate avagy kezesség alá vettethessenek, végeztetett. (Part. V. Edictum XXXIX.)

Oláh papokról. Holott még a residentiátlan nemes személyeket-is sok dolgokban, sőt némely casusokban nagyobb rendeket-is arestálnok; anyival inkább az oláh papokat, kiknek or-gazdaságok, vagy egyéb czégeres vétékben való életek felől bizonyos suspicio vagyon, a Tisztek meg foghassák, és a dolognak mivoltához képest vagy arestomban tartásák, vagy jó kezesség alá vessék, inquiráltatván felőlök, törvény szerént igazítsák el dolgokat; de törvény előtt meg ne károsítsák. (Edictum XLII.) **)

*) Az oláh jobbágyság t. i. kénytelen volt a maga tulajdon sátoros innepeiken, a magyar földes urak' számára urbéri szolgálatot tenni.

***) Tehát az oláh papokat még csak csupa gyanuból is be lehet fogni!

A mely oláhok az előtti rosz szokások szerént, tolvaj módon ragadnak el feleséget magoknak, magok halállal büntetessenek, ha a leányzó vagy aszszony emberis nem consentiált, a vagy azoknak attyok vagy anyok, a kiknek incumbált; ha pedig azoknak consensusok járult, dijokon változzanak, mely dij a földes urnak adassék, az hol a hatalmat cselekedték: a tisztakis 12 f, exigáljanak; a több complicesek pedig dijokon változzanak a tisztektől.

Ha mely nemes ember az a féle dolgokban patrocínálna az olák papoknak, a tiszték törvénnyel *prosequálják*, az illegitimum *divortiumok* pedig *invigurosumok* legyen. (Edictum XLIII.)

Óláhokról... (kivonat). Tegezzel, kardal, pallossal, tsákánnyal, dárdával és egyéb fegyverekkel járni ne mérészeljen etc. etc. (Edict. XLIV, ex articulis annorum 1620, 1622. 1650.)

A Compilata constitutiokból.

Az oláh papok is hoztak olyan alkalmatlanságot, hogy némely nemes Atyáncfiainak, kik közzüllök ugyan azon a sectán vannak, vagy magokon vagy jobbágyokon törvénytelen büntetéseket cselekesznek, az Vladica is olyan dologban elegyiti magát, mely nem az o tiszték illeti; ha kit pedig közzüllök efféle excessusért in jus akarnának attrahálni, residentiátlan lévén, hol legyen *competens foruma*, nem tudjuk. Azért a meg bántodott félnek arbitriumában légyen, ha Vármegyén akarja e keresni, vagy Táblán, az olyan dolgokat patráló Vladicat? a Vármegyéről pedig transmittáltassák Táblán, ha a causának *meritumja* ugy kíványa, és tartozzék két-száz forintig kezest állatni, hogy a törvényt végig állja, légyenis miből a triumphans félnek *satisfactiot impendálni*. (P. I. tit. I. art. 9 de a. 1655.)

Némely oláh esperestek és papok *privata injuriából*, vagy magok *privatumoktól* viseltetvén, magok halgatojok közzül némellyekre neheztelvén, egész falukat tiltottanak el a templomtól, holt embereket is el nem temetnenek, a kisdedeketis kereszteletlen hagyták meg halni. Concludáltuk azért, hogy az oláh Vladica sub *amissione honoris et officii* az illyeneknek igazán végére menvén, a hol comperiáltatni fognak az illyen exorbitáló esperestek és papok, mind most s mind ennek utánna érdemek szerént, semmiben nem kedvezvén nékik, igaz törvény szerént meg büntesse. (P. I. tit. I. art. 10 de a. 1665).

A vallásos proselytismust illetőleg.

Az 1568-ban Jánuar 6-kán tartott Tordai országgyűlésnek XIII. törvény czikkje:

„Felségednek alázatosan jelentjük: sokan vagynak ez Felséged országában, kik az oláh püspöknek, kit Felséged kegyelmességéből a püspökségnek tisztire választott, nem engednek, hanem a régi papoknak, és azok tévelygéseinek engedvén ellene állanak, ötet az ő tisztiben elő nem bocsátják; könyörgünk Felségednek, hogy Felséged országával tett előbbi végzése szerint az Evangeliumnak kegyelmesen engedjen előmenetelt, és az ellen való vakmerő bátorkodokat büntesse meg.“

Ugyan Tordán 1569ben tartott diaetáról art. XVI.:

„Az oláhok a kik Istennek igéjét vették a praedicatoroknak, kik az Istennek igéjét igazán hirdetik közöttök, egy kalangya buzát adjon minden házas ember.“*)

A Leopoldinum diplomának

1-ső pontjából: *In causa receptorum ibidem religionum, templorum, scholarum, parochiarum, aut introductionis cuiuscumque alterius cleri et personarum ecclesiasticarum quam ibi nunc exstant, nihil alterabitur, contradictionibus sive sacri sive profani ordinis nihil unquam in contrarium valentibus etc.*

3-dik pontjából: *Approbatas et Compilatas patriae illius leges, Decretum Tripartitum Verböczii, (expuncto tamen ibidem articulo nono decreti Andreae regis, qui in ultima Posoniensi diaeta abolutus fuit.), Constitutiones, Jus municipale Nationis Saxonicae, in vigore inviolabili declaramus quidem etc.*

5-dik pontjából: *In omnibus sive ad politiam sive ad justitiam vel oeconomiam administrandam necessariis officiis utemur indigenis Transilvanis, Hungaris nempe, Siculis et Saxonibus, nullo habito religionis respectu; neque exterae nationes, aut quae Nobiscum ab illis inter exteras et inhabiles dignoscuntur, ad honores et munera, quotiescumque ea vacare contigerit, praevalent; salva tamen Nostra cum illorum consensu ad recipiendum aut non recipiendum in matriculam commendatione.*

6-dik pontjából: *Bonis ob defectum profum aut notam infidelitatis ad fiscum regium devolvendis, benemeritos Transilvanos, Hungaros nempe, Siculos et Saxones indigenas, non attento religionis discrimine, propensi erimus dignari.*

*) T. i. a calvinista praedicatoroknak.

7-dik pontjából: *Supremum Status Directorem Nostrum, pristinis temporibus Voivodam dictum, vel ejus vices gerentem, ex indigenarum Transsylvaniae nobilium ac procerum nostrorum numero, sive catholicae sive alterius ibi receptae religionis fuerit, si fidelitate et meritis praepolleat summemus.*

9-dik pontjából: *Magnum inde salutis publicae incrementum redundare posse clementer existimavimus, si in Consilio intimo duodecimvirali, saltem tres sint catholici, et in Tabula judiciaria duodecimvirali etiam tres catholici, caeteris ex aliis religionibus ipsorum recipiendis etc. etc.*

Omnia etiam jura, indulta, immunitates, et privilegia trium Nationum Principatus Transylvaniae in communi vel particulariter indulta, legesque et constitutiones receptas et Approbatas, absque Nationum et Religionum receptarum respectu conservare annisurus etc. etc,

A novellaris articulusok-

nak is nagy része a román nemzetre nézve igen sértő; így például Art. VI. et VII. de 1744 Art. V, de 1753 a mely utolsóban ezen szavak fordulnak elé:

„*Popis tamen Valachorum non unitis, cum ipsi ab hoc fori et canonis privilegio exclusi habeantur, huc non intellectis.*“

Art. 60. 1791-ből. *De disunitis. Religio orientalis graeci ritus-non unita, quae juxta leges hujus provinciae hactenus inter toleratas religiones recensita fuit, vigore praesentis articuli in libero suo exercitio eo modo confirmatur, ut omnes hujus religionis asseclae ab Episcopo sui ritus per suam Maiestatem Sacratissimam denominando dependeant. et pro sua conditione ad instar reliquorum incolarum tractentur, neque in ferendis publicis oneribus aliisque praestationibus prae aliis aggraventur. Juribus regiae Maiestatis circa negotia Cleri, Ecclesiae, fundationum et educationis juventutis porro quoque in salvo relictis.*

Ez utolsó törvényczikk oly kétes és kétszínű, hogy annak az erdélyi g. nem egyesültek soha semmi hasznát sem vették.

Grof Wass Samuel Urnak Baricz Györgyhez intézett levele.

Pest, November 1. 1860.
Nádor utca Nr. 16.

Tisztelt Barátom!

Hazánk véd szelleme ugy látszik ismét azon helyzetbe akar bennünket — e sokat szenvedett honnak polgárait — tenni, melynek teréről saját ügyeinkhez ismét hozzá szólhatunk; egyetlen óhajtásom az lenne, hogy költsönösen felejtve mindent, a honpolgárok kezét fogva, öszhangzásba s eggyesített akarattal fogjanak a megújulás nagy munkájához.

Nem lévén abba semmi kétségem, miszerént Kegyedis tisztelt régi Barátom mint honpolgár, hasonló gondolatoktól lévén áthatva, meg fog nékem egy őszinte kérést engedni:

Közelebről s jelesen éppen az újabb rescriptumok kelése idejében jövén Erdélyből ki, magyar honnak kitünőbb egyénei kérdezik tőlem, minők lennének Erdélyben a román nép nézetei a leendő ujja alakulásra nézve? kérdezik pedig ezt leginkább töllem azért: mivel tudva van előttök, hogy én már a nyelvnek birásánál fogva is tán szorossabb érintkezésben lehetek a románokkal. A többi közt Baró Ötvös többszörösen teve e tárgyban kérdéseket hozzám, ki Brassóba jártába ohajtá önnel megösmernedni, de értésére esvén hogy elutazott, nagyon sajnállá a rea nézve becses alkalom elszalasztását.

Ha még mostis szerencsés vagyok kegyednek egykori barátságos bizalmával birni, kérem, mint a román nemzet legkitünőbbjét, s régi barátomat, méltóztassék nékem megirni, mit feleljek én ezen uraknak? kik egyébaránt bizonyosan örömet nyujtanak jobbot minden ajku polgártársainknak, s a közös alkotmány terén minden elfogadható rationabilis egyezkedésre örömet készek.

Ha tehát őszinte hazafi kérésemet telyesithetni gondolja, kérem ujjabbanis, körvonalozza azon nézeteket, melyekre a megállapodást alapítani kívánják s légyen telyesen meggyőződve, miszerént nagybecsű honfi bizalmával nem fog vissza élni soha harminczkét év óta most már

vén barátja

Gr. WASS SAMU m. k.

Bárcz György Graf Wass Samuel Urnak.

Brassó, 1860 November 14-én.

Méltóságos Graf Ur!

Nyolcz napi távollétem után Méltóságodnak November 1-éről hozzám intézett becses levelit csak tegnap olvashatván, sietek ezennel egy ily nagyszerű és egyszersmind lelkemen fekvő ügyben hazafiri kötelességemnek megfelelni és pedig annál inkább, mivel Méltóságodnak bizalom telyes felhívását minden tekintetben méltányolni tudom. Érzem ugyan, hogy ezen feladat reám nézve nagyon nehéz, először azért, mert „körvonalozni“ akarván azon nézeteket, melyekre nemzetem a megállapodást alapítani kívánná, tíz évi mély hallgatásunk után, melyre leginkább mi oláhokul kárhoztatva voltunk, roppant nehéz mint egy rövid és mégis tisztán kifejezett programban előadni; másodsor pedig azért, mert tartanom kell attól, hogy tollam koránt sem lévén eléggé jártas a magyar nyelvben, kifejezéseimben a várakozásnak meg nem tudok felelni. Azonban mégis Isten segédelmivel megpróbálom. — Mielőtt pedig a tárgynak derekába ereszkedném, bátor vagyok előre küldeni azt, hogy mind azt a mit Méltóságodnak közlendek, kész vagyok annak idejiben és akár miféle körülmények közt is a magaménak elismerni; valamint azt is, hogy én itten leginkább objectiv nézeteket közlendek, az az olyast, a mit nemzetem értelmes résziben mint tulnyomó nézeteket elismertem, tulajdon meggyőződéseimnek pedig csak utolsó helyet fogok adni.

Mindenek előtt kijelentem azt, hogy a román nemzet a magyar nemzettel az egy czélban tökéletesen egyetért, t. i. a valóságos szabadságnak elérésiben.

De az ezközökben különbözünk. A magyar nemzet úgy látszik hogy telyes szabadságát csak is a történeti törvényes téren hiszi el érhetőnek. A román nemzet pedig a történeti térről annyira irtodik, hogy mihelyest valaki arra vissza akarja vinni, azonnal vissza lép, egy bizalmatlanság foglalja el s akár miféle további alkudozást félbe szakaszt. Különös dolog az, hogy a köznép ezen, ha úgy szabad neveznem, történelmi bizalmatlanságát e kép fejezi ki: „Ungurul si neamtiul sunt totu una *). Ezzel a nép azt akarja mondani, hogy a magyar nemzet utoljára mégis ki szokott békélni az úgy nevezett német kormányval, a békepontoknak egyike pedig a volt örökke, hogy az oláh maradjon meg jövendőre is az állam és kormány pirámisának oly alapja, melyre mindegyik feláll és minnyájan közösen

*) A magyar és a német egyet értenek.

nyomnak. — Azontul az intelligenciánk ezen néphiedelmet a történelemből tovább magyarázza és felfeji I-ső Ferdinándtól (1526) és mind e mai napig. A jelenben értelmesbeinket senki sem győzheti meg arról, hogy a magyar nemzet nem lenne két pártra szakadva, t. i. egy osztrák pártra és egy tiszta nemzetre, és már mondják ők: „Melyik pártal lépünk egyezkedésre.“

Több mint tiz holnapja hogy magyar hazánkfiaiinak kitűnőbbjei közzül a román intelligenciával érintkezésbe kezdettek jöni, de mindennek a vége csak a volt, hogy a románok a magyar férfiaknál különböző lényeges véleményekre találván, inkább csak gyanuteljes kísérleteknek vevék az a féle alkudozásokat.

Már csak az eddig elé közlött adataimból is Méltóságod bölcsen ált láthatja, minő lelki gyötrelem fojtja jelenben is az oláh nemzetnek férfait, valahányszor az ujjá alakulás nagyszerű és szent feladatát tárgyalják magok közt. — Bizalom nincs; hogyan tudjuk ezt megszerezni! — Lássuk talán csak modját kapjuk, mert az eddigi modok mindegyről egyik elvultak hibázva.

Én egyetlen egy modot látok. Teljesüljen a császár és király iménti akaratja, hivattassanak öszve akár miféle czim alatt ugyan azon egy helyre több valóságos tiszta magyar érzésű magyarok és hasonló számban valóságos tiszta román érzésű románok, mind kétfelől tudományosan kiképzelt, nemes hazafi és szabadság eszméitől ált hatott férfiak, — minden renegát kettős szerepet játszó személyeknek félre hagyásával; — adassék azoknak minél eléb bőv alkalom tulajdon nézetöket épen úgy mint nemzetöknek kívánalmait szabadon és minden vissza tartozkodás nélkül kifejezni; és ha előérzéseim nem csalnak, egy ily conferentiától én legtöbbet, vagy épen mindent várok.*) Mind addig míg ez nem fog megtörténni, az oláhság azt fogja megint mondani mint 1848ban: factum est de nobis sine nobis.

Méltóságod előtt nem titok, hogy a román nemzet (értem csak itt Erdélyben), valahányszor az unioról van szó, abban nemzeti lételinek és jövődjinek legbiztosabb elfojtása modját látja. Hasonló veszélyesnek látja pedig a román mind a Magyarországgal való uniot, mind pedig az unionem trium nationum itt Erdélyben. Az elsőben azt hiszi, hogy a román elem a magyar-szláv-német elemek közepette — akár miféle formális garantiák mellett is egy fertály század alatt elfogna fonnyadni s utoljára elis enyészni végképen; a másodikban pedig ő soha sem

*) Az óta megtörtént a Fejérvári conferentia, mely igen rövid és a románok részéről nagyon gyengén vala képviselve, és mégis mily nagy lépések történtek azáltal az egyetértés felé. A kiadó.

látott egyebet, mint a három nemzeteknek permanens conspiratioját ellene. Hogy a Magyarországi uniótól románaink irtodznak, az onnan is jön, mert ennek az unionak tiszta és ugy mondván őszinte definitioját még eddig elé senki se közölte velünk. Mi az az Unio? Ugyan az e, mit a romaiak in provinciam redigere mondottak? Vagy pedig az az Unio ugy legyen mint a Horvátország unioja Magyarországgal? Vagy olyas valami, a hogy volt maga Erdély 1526-ig Magyarországhoz kapcsolva? Vagy pedig az unio synonym leend az ugy nevezett foederalismussal?*)

S ha az unio mégis megtörténnék, leszé Erdélynek is egy kis külön kormányja és egy „tartományi gyűlése“ vagy nem lesz?

S hát az unio után micsoda öszve köttetésben (Verband) maradand Erdély az Osztrák kormányhoz? — Vagy talán félre fog dobálni a Diploma Leopoldinum de 1691 sat. sat.?

Ime nézetem szerint az eféle kérdésekre csakis egy feljebb emlitettem köznemzeti gyűléstől lehetséges tiszta feleletet várni. Valljuk meg minnyájunk, hogy az 1848-ki unió kikiáltásának okaival magok az erdélyi-magyar atyánkfiai, néhány kivételen kívül — nem voltak tisztában; a szomoru következményeit pedig tudjuk.

Hogy a románok továbbá nyelvöket kimondhatlanul féltik, erről szinte felesleges szollanom. Ez a nyelv 288 évek oltá egyházi nyelve az oláhnak; ez a nyelv kivált 40 évek oltá hihetetlen lépéseket tett; daczolva mindenféle borzasztó elnyomásoknak, melyektől még mai napig sem ment, mégis annyira haladott, hogy már ma — elhalgatván az irodalomnak más ágait — 19 politikai és nem politikai hirlapokkal bir, melyek között négy Erdélyben létezik. Hogy pedig a románok nyelvöket kormányzás és törvényhozásra is képesnek tartják s hiszik, erről mi kétely se maradhat, mihelyest megtudjuk azt, hogy a két Dunafejedelemségekben törvényhozás és kormányzás egyedül román nyelven foly, valamint azt is, hogy itt Erdélyben is és a Bánátban s. a. t. eddigelé minden törvények és más kormányi rendeletek román nyelvre is fordittatának.

Minnyájunk tudjuk, micsoda kölcsönös testvéries viszonyban állanak Sweiczban a három különböző nemzetiségek és nyelvek, valamint Belgiomban is. Valjon őszinte jó akarat mellet nem lehetne e nálunk is a külön nyelvekre nézve oly viszonyokat felállítani, a milyenek a Sweicziai?

Hosszas vagyok kedves Grof Ur, de kölcsönös tájékozás véget szükségesnek tartottam messzébre terjeszkedni; e felett

*) Sőt inkább a fusioval?

pedig a tárgy fontossága is ugyan azt kívánja, hogy ha csak lehetséges volna, a lehetőségig kimerítőleg írjak. De már most bátor leszek mint egy elvbarátim részéről Méltóságodnak arra az esetre, ha egy közös nemzeti gyűlésből semmi sem válnék is, egy néhány kiinduló pontokat közölni, melyek talán ma holnap egy nemzeti programban helyt foglalhatnának. Tehát:

1-szor. A Románok Erdélynek Magyarországgali unioját mind addig nem értik, a míg Magyarország az Osztrák Birodalomhoz ugyan azon viszonyokban marad, a melyekben volt 1848-ig, következőleg mind addig nemis akarnak hozzá szollani s nemis eggyeznek meg abban, és pedig azért sem, mert a románok az Osztrák Habsburg háznak vagyis abból származott Császárnak mint Erdély Nagyfejedelmének homagialis esküvel le vannak kötelezve. Vonnja az Erdélyi Nagyfejedelem vissza a Leopoldinum Diplomát, az Alvincziánákat, az 1743-ki törvényczikeket,*) a püspökeiktől felvenni szokott esküformákat, és ebben az esetben a románok készek az Uniohoz hozzá szollni.

2-szor. A románok minden esetre akarják és igénylik, hogy az Erdélyi Országgyűlésen egy ünnepélyes törvény által mind azon approbátalis és compilátalis törvények, melyek az oláh nemzet' és az akkori század gyalázatjára hozattak volt, végképen eltöröltessenek és ezen nemzet mint az Erdélyi államnak valóságos tagjává ismertessék el. Ugy hisszük egy ilyen törvény a más testvér nemzeteknek is csak becsületjire válnék. A magyar korona is elmondhatná, hogy nem kér magához 1,330,000 politikai rabszolgákat, hanem valóságos szabad embereket. Ezen igényletünk annál igazságosabbnak látszik, mivel ime, épen most az Erdélyi szász nemzet férfainak egy része öszve gyűlvén azt jelenté, hogy az oláh nemzetet mint ilyent el nem akarja ismerni.**)

3-szor. A kormánynyelv legyen Erdélyben kettő, a magyar és a román nyelv, a német nyelv pedig maradjon csak a szász municipiumok számára, ugyanis 175 ezer lélek többet nem is igényelhet.

4-szer. A hivatalnokok választása és kinevezése ez egész hazában történnék egy bizonyos kulcs szerint, mely a két vagy is három nemzetiség' igazságos igényeinek megfelelőhessen. — Azt hisszük a lelkek száma és egy mérsékelt census, mint két factorok egy illetén kulcsot adhatnának. A román nemzetnek minden egyéb igényeiket itten elmellőzzük azért, mert bizo-

*) Ne felejtjük ki az 1791-ki törvényczikeket is.

A kiadó.

***) Már pedig a románok csak is az egyéni szabadságnak kimondásával koránt sincsenek megelégedve.

nyosok vagyunk abban, hogy a nemes magyar nemzet azokat mint igazságosakat és mint a melyek senkinek praepjudiciumára nem lehetnek és mint ismerteket elfogadandja, vagy már is elfogadta.

Sajnálom telyes lelkemből, hogy a mult nyáron Báró Oetves Urnak személyes tisztelője nem lehettem; azt hiszem t. i. hogy azon esetben a szóbeli egyetértés sokkal könnyebb lesz vala.

Ha Méltóságod engemet továbbra is hazafiui értekezésekre érdemesnek tartand, én azt a legőszintébb köszönettel veendem magam és elvbarátim részéről.

A ki vagyok a legmegkülömböztetett tisztelettel

Méltóságodnak

alázatos szolgája

BARITIU GYÖRGY.

B é f e j e z é s ű l .

Szükségesnek véljük megjegyezni azon minden esetre fontos körülményt, hogy az erdélyi román nemzet mint nemzet koránt sem kezdette politikai, polgári és vallásos rablánczait csak 1848-an innen rázni, mint némelyek hajlandok elhinni; létezett e nemzetnél minden időkbén az öntudat, érzette ő szünetlen a borzasztó nyomást. Bizonyosága ennek az igen nevezetes és epochalis vallásos mozgás 1690 és 1715 között, melyel a nemzeti öntudat kézen fogva járt; annak ismétlése 1740 és 1780 közt; továbbá az 1784-ki zendülés, leginkább pedig az 1791-ikbeli fellépés, a melynek mint legnevezetesebb okmánya az ugy nevezett Supplex libellus Valachorum Transilvaniae. Épen azért nemis tartjuk feleslegesnek annak főbb pontjait szóral szóra ide beiktatni:

Natio Valachica supplex humilisque ad Thronum Majestatis vestrae accedit, ac sequentia qua decet veneratione, ac subjectione petit rogatque.

1. *Ut odiosae et ignominia plenae Nomenclationes: tolerati, admissi inter Status, non recepti, aliaeque hujusmodi, quae tanquam externae maculae sine jure et Auctoritate Nationi Valachicae affixae fuerunt, nunc prorsus demantur, atque veluti indignae, et injuriae publicae revocentur, ac deleantur; sicque per Clementiam Majestatis Vestrae sacratissimae rediviva Natio Valachica ad usum omnium jurium Civilium, et Regnicolarium repōnatur, proinde*

2. *Nationi supplicanti inter Regnicolares Nationes idem locus, quem ipsa juxta adductum in praemissis Testimonium Conventus B. Mariae Virginis de Kolos-monostra Anno 1437 tenuit, restituantur.*

3. Clerus hujus Nationis Orientali Ecclesiae addictus absque discrimine, an cum Ecclesia Occidentali in omnibus idem sentiat vel minus, Nobilitas item, ac Plebs tam civica quam ruralis eodem plane modo ac Clerus, Nobilitas et Plebs Nationum Systema Unionis constituentium consideretur, ac tractetur, eorundemque Beneficiorum particeps reddatur.

4. In Comitatus, Sedibus, Districtibus, aliisque Comunitatibus occasione electionis Officialium, et ad Comitatus Deputatorum, apud aulica item et Provincialia Dicasteria occurrentibus Officiorum Restaurationibus, ac Promotionibus applicandorum ex hac Natione proportionato Numero Individuorum justa Reflexio habeatur.

5. Comitatus illi, Sedes, Districtus et Communitates Civicae, in quibus Valachi reliquas Nationes numero superant, nomenclationem etiam a Valachis; in quibus autem aliae Nationes numero praecellunt, ab his illam habeant, aut vero mixtum. Nomen Hungarico-Valachicum, Saxonico-Valachicum gerant, vel denique sublata penitus Nomenclatione ab hac vel illa Natione desumpta, Nomen duntaxat illud tam Comitatus quam Sedes, et Districtus retineant, quod a fluviis, aut arcibus hactenus gesserant. et universi Principatus Incolae absque ullo Nationis vel Religionis discrimine iisdem pro ratione Status, et Conditionis Libertatibus et Beneficiis frui, ac gaudere eademque pro mensura Virium onera supportare debere declarentur.“

Eléfordultak ezen kérelemponatok az akori Erdélyi országgyűlés előtt; de a helyet hogy tárgyalás alá vevődtek volna, az oláh püspökök azoknak beadása miatt fiscalis actioval fenyegettetének. — 1834-ben a román nemzet használni akarván az akori alkalmat, újból felterjesztette keserves panaszait, de legkisebb siker nélkül. — Az 1837-iki, 1842-ki és 1845⁷/₇-ki országgyűléseken is petitionáltak, de hasonlolog hasztalanul.

A Románok elismerik, hogy a Magyaroknak mint minden kigondolható politikai jogokkal felruházott nemzetnek telyes igaza van, ha az 1848-ki törvényeihez oly erősen ragaszkodik; ellenben ugyan azon törvények a románokat mint nemzetet sohasem fogják kielégíteni, hanem e végre egészen más garantiák kívántatnak.

— Aprilis végén, a midőn ezen utosorokat írjuk, a két politikai román hirlapok szerkeztőségeihez záporként érkeznek egy néhány vármegyéből és szinte minden ugy nevezett szász székekből, a restauratio elleni keserves panaszok, melyek azonban nem annyira a tisztválasztást, mint inkább a bizotmányok össze állítását és a nyelv ügyét illetik. Ezen perczekben a jelszó: nyelvünket vagy életünket.

